

- насамперед, для надання провідної ролі амортизаційним відрахуванням у процесі формування власних інвестиційних ресурсів на оновлення діючого виробничого потенціалу необхідно створити умови для реальної заінтересованості підприємств галузі в оновленні основного капіталу за рахунок амортизаційних відрахувань;

- надати підприємствам вугільної промисловості право самостійного формування і використання амортизаційні відрахування за його призначенням - на технічне оновлення виробничого потенціалу;

- економічними службами підприємства урахувати ринкові умови функціонування основних засобів, тобто передбачення створення ринку амортизаційних відрахувань;

- розширити обсяг реалізації вугілля та вугільної продукції через товарні біржі; створення фінансово-промислових груп типу "вугілля-кокс-метал", "вугілля-електроенергія" із залученням комерційних банків;

- удосконалити порядок формування цін на вугілля та вугільну продукцію залежно від теплотворності;

- створити умови для надання кредитів комерційними банками вуглевидобувним підприємствам для придбання нової високоефективної техніки;

- надати необхідну державну фінансову підтримку для здійснення ефективної виробничої діяльності підприємств вугільної промисловості;

- установити державний контроль за цільовим використанням амортизаційних коштів підприємств із метою обмеження їх спрямування на поповнення оборотних коштів і поточне невиробниче споживання;

- забезпечити стовідсотковий розрахунок за вугільну продукцію і виключення бартерних операцій при її реалізації;

#### Джерела та література:

1. Амортизація: податковий та бухгалтерський облік / Н. Борщ, Ф. Федорченко. – 3 вид. пер. і доп. – Х. : Фактор, 2003. – 132 с.
2. Городянська Л. В. Удосконалення методики обліку амортизації основних засобів - складова процесу входження України у міжнародне співтовариство / Л. В. Городянська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – № 12. – С. 87-93.
3. Единые нормы времени на техническое обслуживание и ремонт забойного оборудования очистных и подготовительных забоев в ремонтно-подготовительную смену / Ми-во угольной пром. Украины. – Донецк, 1998. – 20 с.
4. Єдині норми виробітку на гірничопідготовчі роботи для вугільних шахт / М-во палива та енергетики України. – К., 2004. – 302 с.
5. Кононенко О. Облік нематеріальних активів відповідно до П(С)БО / О. Кононенко. – Харків : Фактор, 2000. – 162 с.
6. Крупка Я. Д. Облік інвестицій : монографія / Я. Д. Крупка. – Тернопіль : Економічна думка, 2001.
7. Малюга Н. М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія і методологія, перспективи розвитку / Н. М. Малюга. – Житомир : ЖДТУ, 2005. – 548 с.
8. Назарбаєва Р. Бухгалтерська амортизація: загальні правила / Р. Назарбаєва // Збірник систематизованого законодавства. – 2003. – № 11. – С. 69-70.
9. Стоун Д. Бухгалтерський учет и финансовый анализ : Подготовительный курс / Д. Стоун, К. Хитчинг. – М. : Сирин, 1998. – 302 с.
10. Хендриксен Э. С. Теория бухгалтерского учета / Э. С. Хендриксен, М. Ф. Ван Бреда. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 576 с.
11. Melis F. Storia Della Ragioneria / F. Melis. – Bologna, 1951. – С. 120-12

**Фецович Т.Р.**

**УДК 338.312**

#### **АНАЛІЗ ПРИБУТКОВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА**

**Постановка проблеми і її зв'язок із найважливішими науковими та практичними завданнями.**

Підприємство в умовах конкуренції, що зростає, та швидкозмінного зовнішнього середовища повинні не тільки концентрувати увагу на поточному середовищі справ, але й виробляти стратегію довгострокового розвитку, яка дозволяла б їм врахувати зміни, які відбудуться в їх оточенні.

У ринкових умовах можливість підприємства нагромаджувати фінансові ресурси, забезпечувати інтереси інвесторів, конкурувати з іншими підприємствами залежить від його рентабельності. Рентабельна робота підприємства визначається насамперед прибутком, який вона отримує, а показники рентабельності характеризують відносну його дохідність.

Таким чином, при прийнятті управлінських рішень повинні орієнтуватись як на зовнішні обставини, які є коригувальними факторами та врахувати вплив внутрішньо властивих даному процесу економічних механізмів.

У зв'язку з цим при аналізі виробничо-господарської та фінансової діяльності підприємства застосовують систему відносних показників фінансових результатів, тобто показників рентабельності.

Вони більш повно, ніж прибуток, характеризує кінцеві результати господарювання, адже їх величина показує співвідношення ефекту з наявними або використаними ресурсами. Їх використовують для оцінки діяльності підприємства і як інструмент інвестиційної діяльності.

**Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій.** Проблема прибутковості підприємств досліджувалась у роботах таких відомих українських вчених і вітчизняних, як Ф.Бутинець, Б. Грабовецький, Маханько, В. Мельник, В. Мец, О. Олійник П. Попович, Р. Сайфулін, А. Шеремет та інші, в яких розглядаються теоретичні питання розрахунку системи показників, зростання яких оцінюється як позитивна тенденція, що має істотне значення для економіки країни що і зумовило постійну увагу дослідників.

Мета статті полягає у дослідженні теоретико-методичних аспектів рентабельності підприємства, як одного із критеріїв якості управління в контексті їх стратегічного розвитку.

#### Викладення основного матеріалу.

На сьогодні керівництво підприємство повинно максимально використати свій потенціалі всі сприятливі можливості зовнішнього середовища, для того щоб домогтися успіху в майбутньому та реалізувати стратегічні цілі підприємства. Аналіз поточного стану підприємства, що визначається діями минулих періодів, на основі виявлення взаємодії ресурсів та результатів, доходів та витрат дозволяє оцінити фактичне становище підприємства, рівень ефективності й можливі шляхи його підвищення.

Рентабельність підприємства відображає ступінь прибутковості його діяльності його аналіз полягає в дослідженні рівнів і динаміки різноманітних фінансових коефіцієнтів рентабельності.

Показники рентабельності є відносними характеристиками фінансових результатів, що характеризують дохідність підприємства з різних позицій і групуються згідно з інтересами учасників економічного процесу та ринкового обміну. Для оцінки ефективності рівня роботи підприємства отриманий результат зіставляється з витратами або ресурсами які були використані. Тому показник рентабельності більш повно чим прибуток відображають остаточні результати господарської діяльності підприємства. Величина показників рентабельності показує співвідношення ефекту з наявними або використаними ресурсами.

Економічна сутність рентабельності розкривається через систем показників, зростання яких оцінюється як позитивна тенденція, розрахунок яких представлено в таблиці 1. [1, 301 с]

**Таблиця 1.** Алгоритм розрахунку показників рентабельності підприємства, тис. грн.

Показники	Алгоритм розрахунку показників
1. Середній розмір майна	ряд. ( 640 гр.3+4) форма №1/2
2. Середній розмір власного капіталу	ряд. ( 380 гр.3+4) форма №1/2
3. Середній розмір власного обороту	ряд. [( 260+270 до 1 року – 620 – 630 до 1 року) гр.3+4] форма №1/2
4. Середній розмір перманентного капіталу	ряд. [( 380+480+430 понад 1 рік + 630 понад 1 рік) гр.3+4] форма №1/2
5. Середній розмір авансового капіталу	ряд. [(640 – 530 – 540 – 550 – 560 – 570 – 580 – 590 – 600 - 610) гр.3+4] форма №1/2
6. Середній розмір матеріальних оборотних активів	ряд. [(100 + 110 + 120 + 130 + 140) гр.3+4] форма №1/2
7. Середній розмір основних засобів	ряд. ( 031 гр. 3+4) форма №1/2
8. Вартість виробничих ресурсів	пок.6 + пок. 7
9. Витрати на оплату праці	форма №1 - ПВ
10. Вартість господарських ресурсів	пок.8 + пок. 9
11. Виручка від реалізації	ряд. 035 форма №2
12. Витрати	ряд. 280 форма №2
13. Прибуток (збиток) до оподаткування	ряд. 170 (175) форма №2
14. Чистий прибуток	ряд. 220 (225) форма №2
15. Рентабельність (збитковість), %	
15.1. Продажу	(пок.13 : пок.11) x 100
15.2. Основних засобів	(пок.13 : пок.7) x 100
15.3. Оборотних активів	(пок.13 : пок.6) x 100
15.4. Виробничих ресурсів	(пок.13 : пок.8) x 100
15.5. Трудових ресурсів	(пок.13 : пок.9) x 100
15.6. Всіх ресурсів	(пок.13 : пок.10) x 100
15.7. Витрат	(пок.13 : пок.12) x 100
15.8. Активів	(пок.14 : пок.1) x 100
15.9. Власного капіталу	(пок.14 : пок.2) x 100
15.10. Власного оборотного капіталу	(пок.14 : пок.3) x 100
15.11. Перманентного капіталу	(пок.14 : пок.4) x 100
15.12. Авансового капіталу	(пок.14 : пок.5) x 100

Показник рентабельності синтезує всі чинники виробництва та реалізації продукції, обіговість господарських засобів і позареалізаційні фінансові результати. При аналізі виробництва показники рентабельності використовуються як інструмент інвестиційної політики і ціноутворення.

Для оцінки ефективності рівня роботи підприємства отриманий результати (валовий дохід, прибуток) зіставляються з витратами або ресурсами які були використані. Якщо сума прибутку показує абсолютний ефект діяльності, то рентабельність характеризує міру цієї ефективності, тобто відносний рівень прибутковості підприємства або продукції, яка виготовлюється.

У загальній формі рентабельність розраховують як відношення прибутку до витрат або використаних ресурсів [2]. Величина показників рентабельності показує співвідношення ефекту з наявними або використаними ресурсами. Тому показник рентабельності більш повно, чим прибуток відображають остаточні результати господарської діяльності підприємства.

Отже, рентабельність є показником, що комплексно характеризує ефективність діяльності підприємства. Отримання високого прибутку і достатнього рівня прибутковості залежить від правильності прийняття управлінських рішень, що дозволяє оцінити ефективність управління підприємством. Отже, рентабельність можна розглядати як один із критеріїв якості управління.

Тому у сучасних умовах дуже важливо поєднати швидке одержання інформації з сучасними методами аналізу, щоб мінімізувати ризик прийняття управлінських рішень.

Сучасні умови розвитку ринку формують для підприємств бізнес-середовище, яке характеризується високим ступенем невизначеності та високим рівнем конкуренції. Однак досить часто невизначеність майбутнього просто недооцінюється, а це веде до вибору тих стратегій, які не тільки не захистять підприємство від зовнішніх загроз, але й не дозволять використати можливості, які надає зовнішнє середовище. Тому аналіз середовища вважається першим і головним процесом стратегічного управління, оскільки він забезпечує основу як для визначення місії й цілей підприємства, так і для розробки стратегії.

Зважаючи на те, що стратегічне управління є генеральною комплексною програмою дій, яка визначає пріоритетні для підприємства проблеми, вона ще формулює цілі та способи так, щоб указати підприємництву певний напрям розвитку.

Потреба у стратегічному управлінні викликано різкими змінами в зовнішньому середовищі підприємства, які пов'язані з посиленням конкуренції, глобалізацією бізнесу, стрімким розвитком техніки і технологій.

Виділяють два основних кінцевих продукти стратегічного управління. Один з них – потенціал організації, який становить її здатність досягати поставлених цілей при наявних ресурсах і умовах їх використання. Потенціал організації визначають ресурси, які є в її розпорядженні, а саме: кадрові, технологічні, інформаційні, фінансові, організаційні, а також вироблена продукція і надані послуги. Однак не будь-яка продукція та послуги можуть бути включені в її потенціал, а лише ті, які випробувані з точки зору потенційної прибутковості та є конкурентоспроможними.

Інший кінцевий продукт стратегічного управління – організаційна структура та організаційні зміни, які забезпечують адаптацію підприємства до змін у зовнішньому середовищі.

Особливістю стратегічного управління полягає в тому, що в ньому дуже мало рутинних процедур і дуже багато творчості, тобто дуже велика роль мистецтва. Тому теорія стратегічного управління формується на основі узагальнення практики успішного вирішення стратегічних задач управління підприємствами і виділення окремих управлінських схем та положень, які показують, за допомогою чого можна добитися успішного результату. [3, с.113].

Отже, основою стратегічного управління є стратегія. Стратегія формулює цілі та способи так, щоб указати підприємництву певний напрям розвитку. За своїм змістом стратегія є довгостроковим плановим документом, результатом стратегічного планування.

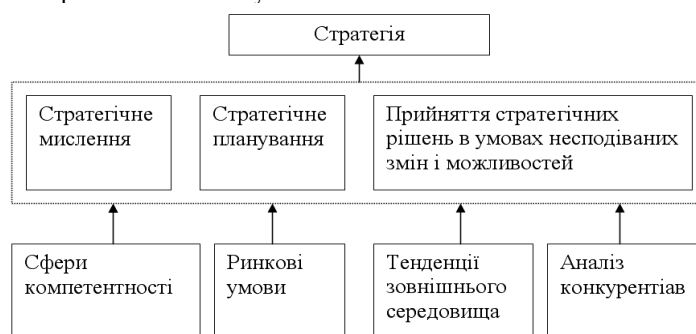


Рис.1. Схема підходу до побудови стратегії.

Практика бізнесу показує, що успішну стратегію не можна скопіювати і єдиної стратегії для всіх підприємств не існує. Тому ефективне управління неодмінно вимагає від менеджерів стратегічного мислення й уміння розробляти і реалізувати стратегію. Можливу схему підбору до побудови стратегії подано на рис.1. [4, с.37].

Стратегія є комплексною управлінською моделлю, що спрямована на розвиток підприємства в майбутньому в умовах невизначеності ринкового середовища.

Кожне підприємство, яке веде конкурентну боротьбу на ринку, користується певною стратегією (очевидною або неочевидною). Така стратегія може розроблятися експліцитно через процес планування або ж розгортатися приховано через діяльність різних підрозділів і відділів фірми. Для того, щоб правильно сформулювати стратегію через експліцитний процес або ідентифікувати приховану стратегію, необхідно знати, які ж види стратегій існують взагалі і які з них можуть бути вибрані для конкретного підприємства при тих чи інших обставинах. Система класифікації стратегій і підприємства (таб. 2) включає низку ознак, за якими стратегії поділяються на окремі групи. [5, с.17].

Таблиця 2. Класифікація стратегій підприємства.

Ознаки	Види стратегії
За ієрархією в системі управління	Корпоративна стратегія Ділова стратегія Функціональна стратегія Операційна стратегія
За функціональним критерієм	Маркетингова стратегія Виробнича стратегія Фінансова стратегія Організаційна стратегія Соціальна стратегія
За стадіями життєвого циклу бізнесу	Стратегія зростання Стратегія утримання Стратегія скорочення
За конкурентною позицією на ринку	Стратегія лідера Стратегія претендента Стратегія послідовника Стратегія новачка
За способом досягнення конкурентних переваг	Стратегія мінімальних витрат Стратегія диференціації Стратегія зосередження
За рівнем глобалізації бізнесу	Стратегія вузької спеціалізації Стратегія диверсифікації

Стратегію підприємства формально відображають у документі, що називається стратегічним планом. Тому зміст опису стратегії повинний бути таким, щоб не тільки залишатися цілісним протягом тривалого часу, але і бути дуже гнучким, щоб при змінах навколишнього середовища можна було здійснити його модифікацію і переоцінювання.

Стратегічне планування являє собою процес вибору цілей для організації і рішення про те, що необхідно зробити для їх досягнення.

Стратегічне управління безпосередньо пов'язане з діяльністю підприємства у так званому довгостроковому періоді, оскільки зміна потенціалу передбачає планування розміру підприємства, структури виробництва, виробничої потужності, структури капіталу, а також організаційної структури і системи управління у цілому. Основна мета стратегічного планування полягає у створенні потенціалу для виживання підприємства в умовах динамічної зміни зовнішнього середовища. І як наслідок такого планування підприємство становить перспективні цілі й розробляє шляхи їх досягнення. [6, с.314].

До основних проблем побудови ефективної системи стратегічного планування на підприємствах належать:

- організація на короткострокові результати діяльності, нерозвиненість стратегічного управління, відсутність системного контролю за відповідністю результатів поточної діяльності підприємства його стратегічним цілям;
- фрагментарність і відсутність комплексності поточних планів, зниження рівня координації у системі;
- практично повна відсутність роботи на ринку, не розробленість методично-аналітичної бази для аналізу ринку;
- нерозвиненість корпоративного управління, розбіжності в інтересах власників, управлінського персоналу та колективу. [6, с.312].

Таким чином, стратегічне планування може сприяти досягненню цілей підприємства, але бути при цьому високо витратним. Проте важливість стратегічного планування в організації на сьогодні важко перецінити. Як зауважує В. Каткало, у країнах з перехідною економікою самостійне стратегічне планування свого розвитку може до певного часу розумітися елементом дуже прогресивної моделі управління. [7, с.198].

Розроблення стратегії розвитку підприємства повинно опиратись на такі принципи стратегічного управління:

- орієнтація на довгострокові глобальні цілі підприємства як господарюючої системи та економічні інтереси його власників;
- багатоваріантність можливих напрямків розвитку, яка обумовлена динамічністю зовнішнього середовища діяльності підприємства;
- безперервність розроблення стратегії, постійна адаптація змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі;
- комплексність розроблення стратегії, узгодженість стратегічних рішень за окремими напрямками діяльності підприємства, видами ресурсів, функціями тощо. [8, с.53].

Здатність компанії швидко й ефективно реалізувати свою стратегію в умовах частих змін особливо важлива. У тих галузях, у яких ринкові умови для всіх конкуруючих компаній настільки подібні, що стратегії цих компаній стають схожими одна на одну, критичного значення набуває не сама стратегія, а її реалізація.

Отже, стратегічне планування є важливим елементом економічної роботи під час розроблення стратегії розвитку підприємства. Воно являє собою набір дій та рішень, які призводять до розроблення стратегії,

призначеної для досягнення поставлених цілей організації, що забезпечують високоефективну господарську діяльність та конкурентноспроможність підприємства.

#### **Висновки та перспективи подальших досліджень.**

Таким чином, дослідження дозволило обґрунтувати доцільність аналізу прибутковості, яке є підставою для прийняття управлінських рішень, що дасть змогу оцінити результативність роботи і дозволить сформулювати стратегію його розвитку на перспективу.

Слід підкреслити, що стратегічне управління розвитком є динамічною системою, яка дозволяє забезпечувати своєчасне визначення місії, цілей та стратегій, розробку та виконання системи планів, що є основою для підвищення його конкурентноспроможності та існування в довгостроковій перспективі.

Отже, при невеликому життєвому циклі стратегії, які постійно зменшуються, успіх компанії суттєво залежить від можливостей її швидкої та дієвої реалізації. Тому процес реалізації стратегії на практиці являє собою одну з ключових проблем стратегічного управління підприємством.

Перспективами подальшого дослідження в цьому напрямі є реалізація стратегії розвитку підприємства до наявного його потенціалу.

#### **Джерела та література:**

1. Подольська В. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / В. О. Подольська, О. В. Ярш. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 488 с.
2. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання / П. Я. Попович. – Тернопіль : Економічна думка, 2005. – 207 с.
3. Концептуальні засади управління підприємством як економічною системою : монографія / за заг. ред. канд. екон. наук, доц. В. О. Коюди. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2007. – 416 с.
4. Міщенко А. П. Стратегічне управління : навч. посіб. / А. П. Міщенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 336 с.
5. Фаріон І. Д. Стратегічний аналіз : навч. посіб. для студ. та аспірантів / І. Д. Фаріон. – Тернопіль, 2009. – 635 с.
6. Шваб Л. І. Економіка підприємства / Л. І. Шваб. – К. : Каравела, 2005. – 568 с.
7. Катькало В. Еволюція теорії стратегічного управління : монографія / В. Катькало. – СПб. : Издат. дом С.-Петербур. гос. ун-та, 2006. – 548 с.
8. Економіка торговельного підприємства : підруч. для вузів / А. А. Мазаракі та ін.; за ред. проф. Н. М. Ушакової. – К. : Хрещатик, 1999. – 800 с.

#### **Чентуков Ю.І.**

**УДК 338.45.01(4-672ЕС)(045)**

#### **ДОСВІД ПРОМИСЛОВОЇ СТРАТЕГІЇ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

На рубежі ХХ-ХХІ століть, в умовах нового оберту науково-технічної революції, розвиток економіки й позиції будь-якої країни або регіонального економічного об'єднання в конкурентній боротьбі на світовому ринку у вирішальному ступені визначаються станом їх промислового й науково-технічного потенціалу, здатністю підприємств гнучко змінювати свою виробничу структуру відповідно до потреб часу. З метою зміцнення й відновлення промислової бази в індустріально розвинутих країнах з ринковою економікою вже не перший рік розробляється й успішно втілюється в життя за допомогою системи взаємозалежних заходів, включаючи механізм зовнішньоекономічного регулювання, промислова політика як частина економічної політики.

В Україні в цей час розвиток і структурна реорганізація промисловості є найважливішою умовою стабілізації соціально-економічної обстановки в країні. В умовах, коли багато підприємств припинили своє існування або перебувають на межі виживання, необхідні термінові заходи, які забезпечили б відродження вітчизняного виробництва, підтримку українського підприємництва, розвиток експортних та імпортозаміщуючих галузей і виробництв. Дії держави з реалізації промислової політики на першому етапі повинні бути спрямовані на проведення ретельного аналізу мікроекономічних умов функціонування окремих секторів української економіки з метою виявлення й визначення потенційної конкурентноспроможності точок зростання, розвиток яких створить додатковий промисловий попит і вчинить кумулятивний вплив на інші сектори економіки, галузі й суміжні виробництва.

З метою прискорення виходу української економіки з кризи варто було б опиратися на накопичений у світі досвід розробки й проведення промислової й структурної політики, адаптуючи його до умов нашої країни. Найбільший інтерес представляє досвід у цій сфері Європейського союзу (ЄС) з урахуванням євро інтеграційного курсу розвитку України.

За час існування ЄС у рамках цього найбільшого у світі інтеграційного об'єднання, що діє нині в складі 27 країн, було розроблено чимало концепцій і програм підвищення ефективності західноєвропейської промисловості, пристосування її до мінливих умов міжнародного поділу праці, пом'якшення пов'язаних із цим соціально-економічних проблем. Не всі ці концепції й програми були повною мірою реалізовані. Ряд проблем, особливо структурного характеру, дотепер залишаються невирішеними. Однак систематично й послідовно працюючи над стратегією промислового розвитку, органи ЄС все більш чітко ідентифікують проблеми, коригують пріоритети, гнучко, залежно від конкретної ситуації на європейському й світовому ринку, застосовують сформований механізм впливу на промисловість. Результати: у більшості секторів